

14. Тараторкин Г. В. Коммуникативная культура в системе государственной службы: теоретические основы / Г. В. Тараторкин // Сб. науч. работ Томск. гос. ун-та. Сер. : Гуманитарные науки. – 2009. – № 4. – С. 311–323.
Taratorkin G. V. Komunikatyvnaya kultura v systeme gosudarstvennoj sluzhby: teoreticheskiye osnovy [Communicative Culture in the system of government service: Theoretical bases] / G. V. Taratorkin // Sb. nauch. rabot Tomsk. gos. un-ta : Ser. : Gumanitarnye nauki. – 2009. – № 4. – P. 311–323.

УДК 316.37

Т. О. Ларіна

Received April 22, 2014;

Revised May 12, 2014;

Accepted May 19, 2014.

ОСОБИСТІСНІ СТАБІЛІЗАЦІЙНІ ПРАКТИКИ ЖИТТЄКОНСТРУЮВАННЯ: НАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

У статті розглянуто проблему подолання невизначеності та ризику в процесі життєконструювання. Визначено, що необхідною умовою життєконструювання сучасної людини є керування ризиками, їх зниження та мінімізація. З'ясовано, що функція керування ризиками в процесі конструювання власного життя досягається завдяки особистісним стабілізаційним практикам життєконструювання. Показано, що стабілізаційні практики мають ситуативний характер, тимчасово виводячи конструктивні та перетворювальні практики у так званий фоновий режим. Перебуваючи у фоновому режимі, конструктивні та перетворювальні практики реалізують функцію керування ризиками завдяки підтриманню певного безпечного рівня взаємодії людини зі світом та близьким оточенням. Отже, метою дослідження стало емпіричне вивчення особистісних стабілізаційних практик, у яких реалізується функція керування ризиками. Емпіричне дослідження сконструйовано на засадах постнекласичної методології з використанням методів нарративного аналізу. Вихідне теоретичне положення дослідження – розуміння нарративу та ментативу як різних форм існування практик побудови життя, у яких відтворюються, відповідно, подієвий та процесуальний способи інтерпретації буття. За результатами нарративного аналізу визначено, що деякі життєві події мають певний нарративний потенціал для розвитку ризик-рефлексії та формування навичок рефлексивного управління власною безпекою. Проведений аналіз текстів дав змогу виділити такі інтерпретативні моделі ризику: ризик як пригода; ризик як гра; ризик як реалізація життєвого вибору (реалізація оптимальної альтернативи); ризик як набуття

досвіду (випробування себе). Показано, що в цих інтерпретативних моделях мінімізація та зниження ризику відбуваються завдяки покладанню гарантій безпеки на іншу особу; спираючись на віру у власну вдачу; завдяки пошуку форм ідеального проектування; завдяки випробуванню власних можливостей, дослідної перевірки себе на практиці. Відповідно до цих інтерпретативних моделей ризику виділено такі стабілізаційні практики життєконструювання: практики гарантування безпеки; практики «загравання» з небезпекою; практики ідеального проектування майбутнього; практики випробування себе.

Ключові слова: життєконструювання, керування ризиками, особистіні практики, наративний аналіз.

Larina T. A. Personal Constructing of Life Stabilization Practices: Narrative Analysis. The article deals with the problem of overcoming indeterminacy and risk in the process of life construction. It was determined that a necessary condition of modern's life construction is risks' management, their decline and minimization. It was found out that the risk management function is realized due to the personal stabilizing practices of life construction in the process of constructing a personal life. It was shown that stabilizing practices have situational character and temporarily take out structural and transformative practices into so-called background regime. Being under the background regime, structural and transformative practices implement the function of risks' management due to maintaining of certain safe level of human interaction with the world and environment. Thus, the object of the research was an empirical study of the personal stabilizing practices, in which the risks' management function is implemented. The empirical research was designed on the basis of postnonclassical methodology with the use of the methods of the narrative analysis. The initial theoretical principle of the research is the conception of narration and mentation as different forms of life construction practices' existence, where event and procedural ways of being interpretation are respectively reproduced. According to the results of the narrative analysis, some life events have certain narrative potential for risk-reflexion development and reflective control of personal safety skills' forming. The analysis of the texts has permitted to distinguish such interpretative risk models as: risk as an adventure; risk as a game; risk as the realization of a life choice (implementation of an optimum alternative); risk as experience gaining (self-testing). It is shown that risk minimization and risk reduction in the presented interpretative risk models occur due to charging another person with the duty of security guarantees; relying on the belief of personal disposition; searching forms of perfect designing; testing of personal capabilities and research self-examination in practice. In accordance with defined interpretative risk models the following stabilizing practices of life construction were distinguished: practices of security guarantee, practices of «making advances» with danger; practices of perfect future designing; practices of self-testing.

Keywords: life construction, risks' management, personal practices, narrative analysis.

Ларина Т. А. Личностные стабилизационные практики жизнеконструирования: нарративный анализ. В статье рассмотрена проблема преодоления неопределенности и риска в процессе жизнеконструирования. Определено, что

необходимым условием жизнеконструирования современного человека является управление рисками, их снижение и минимизация. Выяснено, что функция управления рисками в процессе конструирования собственной жизни достигается благодаря личностным стабилизационным практикам жизнеконструирования. Показано, что стабилизационные практики имеют ситуативный характер, временно выводя конструктивные и преобразующие практики в так называемый фоновый режим. Находясь в фоновом режиме, конструктивные и преобразующие практики реализуют функцию управления рисками благодаря поддержанию определенного безопасного уровня взаимодействия человека с миром и близким окружением. Таким образом, целью исследования стало эмпирическое изучение личностных стабилизационных практик, в которых реализуется функция управления рисками. Эмпирическое исследование было сконструировано на основе постнеклассической методологии с использованием методов нарративного анализа. Исходным теоретическим положением исследования является понимание нарратива и ментатива как различных форм существования практик построения жизни, в которых воспроизводятся, соответственно, событийный и процессуальный способы интерпретации бытия. По результатам нарративного анализа определено, что некоторые жизненные события имеют определенный нарративный потенциал для развития риск-рефлексии и формирования навыков рефлексивного управления собственной безопасностью. Проведенный анализ текстов позволил выделить такие интерпретативные модели риска: риск как приключение; риск как игра; риск как реализация жизненного выбора (реализация оптимальной альтернативы); риск как приобретение опыта (испытание себя). Показано, что в представленных интерпретативных моделях минимизация и снижение риска происходят благодаря возложению гарантий безопасности на другое лицо; опираясь на веру в собственную удачу; благодаря поиску форм идеального проектирования будущего; благодаря испытанию собственных возможностей, опытной проверке себя на практике. Согласно обозначенных интерпретативных моделей риска были выделены следующие стабилизационные практики жизнеконструирования: практики обеспечения безопасности; практики «заигрывания» с опасностью; практики идеального проектирования будущего; практики испытания себя.

Ключевые слова: жизнеконструирование, управление рисками, личностные практики, нарративный анализ.

Постановка наукової проблеми та її значення. Збільшення кількості та різновиду ризиків, із якими взаємодіє сучасна людина, виводить на перший план проблему керування ризиками й адекватного їх «вписування» у власний життєвий простір. Отже, коли ризик стає атрибутом повсякденності, людина все частіше задля структурування й упорядкування життєвого світу змушена дбати про власну безпеку.

Сучасність, яка вимагає від людини постійно «перетравлювати» соціально-політичні, економічні, екологічні та технологічні ризики, змушує приймати рішення з певною мірою ризику практично кожен

день. Тобто, процес життєконструювання переходить в енергозатратний режим, максимально використовуючи ресурс перетворювальних особистісних практик ризикування [3].

З іншого боку, соціальні ризики створюють певний поведінковий простір людини (Н. Луман), який усе частіше ініціює толерантність суб'єкта до невизначеності (М. В. Ручкіна). За таких умов конструювання власного життєвого світу відбувається за принципами, як каже М. В. Ручкіна, побудови імовірнісних моделей поведінки. У цих моделях невизначеності та ризику протиставляється імовірнісне реагування й імовірнісне прогнозування. Характерним для цих моделей є те, що їх вибудовують на основі неповного знання ситуації, без точного розрахунку та сподіваючись на вдачу. Практикуючи імовірнісні моделі поведінки в повсякденному житті, особистість, з одного боку, «відкривається» до перетворень та інновацій, а з іншого – ризикує потрапити в простір маніпулятивних інформаційних технологій. Цей простір, завдяки своїй складності та неоднозначності, знижує ефективність оцінки й аналізу ризиків, практично переводячи її на безсвідомий рівень [4].

Отже, за умов невизначеності інформаційних основ соціального розвитку та прокламації життєвих шансів і перспектив, постає проблема можливості впливати на ризики та керувати ними задля подолання невизначеності та забезпечення стабілізації й урівноваженості життєвого світу. На нашу думку, функцію керування ризиками в процесі конструювання власного життя досягають завдяки *стабілізаційним практикам* життєконструювання.

Практики є тим будівельним матеріалом життєконструювання, який структурує й артикулює набутий досвід. Вони, як каже Т. М. Титаренко, стають дієвим виразом відповідних знань, емоційних станів, мотиваційної спрямованості, комунікативних навичок, способом інтерпретації певних подій [7].

Практики як способи життєконструювання бувають фоновими, повсякденними і конструктивними, перетворювальними. На відміну від фонових, конструктивні та перетворювальні практики зумовлені більш індивідуальними контекстами, ніж культурними. Відповідно, «їхній вплив здійснюється завдяки виходу за межі повсякденності» [7, с. 229], тоді коли людина залишає зону власного комфорту [7].

Стабілізаційні практики мають ситуативний характер, тимчасово виводячи конструктивні та перетворювальні практики в так званий *фоновий режим*. Знаходячись у фоновому режимі, конструктивні та

перетворювальні практики реалізують функцію керування ризиками завдяки підтриманню певного безпечного рівня взаємодії людини зі світом та близьким оточенням.

Фундаментальною умовою взаємодії людини та світу є довіра (Т. П. Скрипкіна), яка передуює самій взаємодії, тобто безпосередньо активності. Активність людини, у свою чергу, передбачає наявність не тільки довіри до світу, а й до себе. Отже, роблячи висновок, Т. П. Скрипкіна говорить, що завдяки такій властивості довіри, як апіорність, цей феномен, з одного боку, пов'язаний із ризиком, а з іншого – потребує дослідної перевірки (на відміну від дійсної віри). Отож, виникаючи в суб'єктивному, внутрішньому світі особистості, довіра може проявлятися та коректуватися тільки завдяки активності людини. Тому довіра існує як певне відношення, а проявляється, так би мовити, між людиною та об'єктом у сам момент взаємодії [6].

Досліджуючи феномен довіри як соціально-психологічного явища, Т. П. Скрипкіна дає йому таке визначення: довіра – це властивість людини надавати явищам та об'єктам навколишнього світу, а також іншим людям, їхнім можливим майбутнім діям, а також власним імовірним діям ситуативної значущості та безпечності (надійності) [6].

Варто відзначити, що, на думку сучасних соціологів-постмодерністів (Е. Гідденс, Н. Луман), довіра є дієвим способом взаємодії із соціальним простором, який забезпечує зниження або мінімізацію ризику [1].

Якщо довіра – умова збереження особистісної цілісності та безпеки, то ризик, навпаки, порушує безпеку, виводячи людину в простір невідомого. Отже, прийняття ризику – перший крок на шляху активного перетворення й особистісного саморозгортання, а довіра виступає природним регулятором психологічного перетворення та розширення життєвого світу людини.

Таким чином, мета нашого дослідження – вивчення особистісних стабілізаційних практик, у яких реалізується функція керування ризиками за рахунок перетворення та розширення життєвого простору особистості.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Для емпіричного дослідження стабілізаційних практик ми звернулися до розуміння особистості та її активності в постнекласичній парадигмі. Так, слідуючи за висновками Т. М. Ти-

таренко, наявні нарративні (синтетичні) та ментативні (аналітичні) форми існування практик побудови життя. Нарративні форми представлено в текстах-оповіданнях, а ментативні – в текстах-роздумах. У нарративі відтворено подієвий спосіб інтерпретації буття, у ментативі – процесуальний. Отже, перетворювальні практики особистість використовує в ментативній формі, а фоніві – в нарративній [7].

Виходячи з того, що керування ризиками вимагає насамперед ефективної оцінки й аналізу ризику, врешті-решт, рефлексивного управління (термін Г. В. Патракової), стабілізаційні практики доречно розглядати як ментативні форми.

Отже, для конструювання емпіричного дослідження ми використовували якісну методологію, зокрема методи нарративного аналізу. Беручи до уваги те, що в структурі нарративу відображено відповідні структури життєвого досвіду (Ф. Шюце), ми створили певний «шаблон» для написання автобіографічного епізоду. Цей «шаблон» розроблено, враховуючи три основні нарративні правила (цугцвангі) (Ф. Шюце): цілісність і завершеність, згущення та деталізованість [2].

Таким чином, досліджуванам запропоновано написати автобіографічний епізод, пов'язаний із потребою ризикнути заради досягнення бажаного й очікуваного результату.

Групу досліджуваних склали студенти III курсу факультету соціальної роботи КНУ ім. Т. Шевченка. Вік досліджуваних 18–20 років. У результаті отримано 28 текстів-роздумів.

На першому етапі аналізу ми виділили нарративні одиниці (життєві події), у яких реалізується функція керування ризиками. Так, подію, як зауважує Є. Є. Сапогова, можна розглядати як когнітивний конструкт, що відіграє роль посередника, «медіума» між досвідом та мовою. Водночас подія є і герменевтичним інструментом для перетворення досвіду або уявлення у вербальні структури (а також метафори), які людина використовує для того, щоб говорити про досвід у своїх розповідях, а значить усвідомлювати, підпорядковувати та транслювати його [5].

Отже, подія не завжди співпадає з нормативним життєвим фактом (народився, пішов до школи, вступив до університету, одружився та ін.), це може бути й суто суб'єктивно відібраний фрагмент життя, який наповнений особливим буттєвим смислом тільки для цієї людини. Окремі життєві епізоди сам суб'єкт насичує «збитковою значущістю» і починає включати в автобіографічний текст, перебудовуючи його

попередній зміст та «освітлюючи» рамки майбутнього. Надання певній дії або випадку автобіографічного (нарративного) статусу, на думку Є. Є. Сапогової, пов'язано з тим, що суб'єкт вважає, що дещо трапилось (тобто подія відбулася). Як наслідок цього, відбувшись, подія усвідомлюється як значуще, непересічне явище. Отже, статус події (нарративний статус) діям або подіям надає тільки сам суб'єкт [5].

Таким чином, ми визначили такі життєві епізоди, що мають певний нарративний потенціал для розвитку ризик-рефлексії та формування навичок рефлексивного управління власною безпекою:

- пригода під час відпочинку;
- туристичний похід;
- азартна гра;
- вибір місця навчання (ВНЗ);
- закінчення, розрив стосунків;
- випробування під час навчання, перевірка власних здібностей (професійних, особистісних).

Наступним кроком нашого аналізу стало визначення інтерпретативних особливостей ризик-аналізу. Отже, аналізуючи приклади інтерпретації різних життєвих подій (які ми отримала з текстів досліджуваних), ми визначили такі *інтерпретативні моделі ризику*:

- ризик як пригода;
- ризик як гра;
- ризик як реалізація життєвого вибору (реалізація оптимальної альтернативи);
- ризик як набуття досвіду (випробування себе).

Для першої інтерпретативної моделі характерне поєднання суб'єктивної зацікавленості в отриманні нового, екстремального досвіду та покладання гарантій безпеки на іншу особу. Звернемося до фрагментів текстів: «Відпочивала в селі у подружки, вона навчила мене плавати... Ми вирішили переплисти озеро... Глибина була велика, плавала я погано, але *ціль мені сподобалася*... До того, як почали пливти, подруга запевнила, що знає як рятувати, ... але в момент ситуації вона стала від мене відбиватися... Зараз згадую це як веселу подію».

У цієї інтерпретативної моделі ризик мінімізовано завдяки вибору об'єкта довіри, у цьому випадку – це близька подруга. Така стратегія цілком виправдана у відповідні періоди життя, наприклад дитинство, коли дитина цілком покладається на значущих інших, задовольняючи

свою цікавість, а також у підлітковому віці, коли актуалізується потреба в отриманні екстремального досвіду (за Крайгом).

Інтерпретуючи для себе ризик як пригоду, людина певним чином створює сприятливі умови для відкритої довірчої взаємодії з іншими особами, але надмірна довірливість може мати негативні наслідки для формування відповідальності й особистісної зрілості.

Наступна інтерпретативна модель ризику, на відміну від попередньої, полягає в тому, що відповідальність за безпеку людина покладає на долю. У цій моделі людина ідентифікує себе як гравця, який добре зорієнтовану в ситуації та впевнено себе почуває. Характерне поєднання чіткого розрахунку власних шансів та імовірності виграшу з розміром збитків та втрат. Мінімізація ризику відбувається завдяки власній вправності та *вірі* у свою вдачу.

Приклад: «Час від часу я граю в покер-онлайн. Ця гра відбувається в реальному часі, на реальні гроші... Я обережний гравець... Покер – гра непередбачувана... Сильні карти на першому колі не означають, що в кінці ти виграєш, але, зваживши всі ризики, я підвищила ставку і врешті виграла... Я вважаю, що в житті варто ризикувати, але треба бути впевненим, що це того варте, зважаючи на власні сили та ситуацію».

Отже, можна говорити, що ця інтерпретативна модель ризику дає змогу людині ідентифікувати себе як гравця, цим самим створюючи сприятливі умови для саморозкриття та самопізнання. Але надмірна захопленість ризиком, певна центрованість на власній удачі загрожує відчуженням, замиканням у власному світі й врешті-решт призводить до втрати зв'язку з реальністю.

Ще одна інтерпретативна модель ризику передбачає, що ніхто й ніщо не може гарантувати безпеку, можна тільки обрати більш-менш безпечний варіант розв'язання ситуації. Ця модель характерна тим, що людина не шукає об'єкта довіри, не покладається на вдачу, а свідомо обирає нове та невідоме, те, що знаходиться за межами ризику. Отже, мінімізація ризику відбувається завдяки надії на існування «нового» варіанта розв'язання складної ситуації.

Для прикладу наведемо фрагмент тексту: «Я професійно займалася спортивними бальними танцями та мала гарні результати з моїм партнером Андрієм, але ми почали сваритися через процес підготовки до чемпіонату країни... Переді мною постала дилема, потрібно було ризикувати: залишитися зі своїм партнером, з яким ми вже мали

рейтинг та досягнення, але почали сваритися, чи кинути все та почати все спочатку з новим партнером, але який тільки оговтався через травму?.. Було важко зробити вибір, було шкода кидати всю попередню роботу, не хотілося втрачати час та псувати відносини з тренерами та колишнім партнером. Але були і мрії про кращі перспективи майбутнього. Тому я ризикнула».

У цій інтерпретаційній моделі ризику, сприймаючи ризик як вихід зі складної ситуації, людина створює умови для саморозкриття та самореалізації. Однак пошуки кращої та оптимальної альтернативи, форм ідеального проектування (термін Є. Є. Сапогової) може призвести до надмірної ідеалізації власного майбутнього.

Остання інтерпретативна модель ризику характеризується тим, що людина змушена довіритися собі, аби впоратись із ситуацією. Зазвичай це ситуації, пов'язані з опануванням нових форм поведінки. У цій моделі небезпека сприймається як особиста невдача, помилка. Зниження ризику в цьому випадку можливе завдяки дослідній перевірці себе на практиці. Практикуючи ризик, людина розширює зону власної компетенції та можливості впливу на ситуацію.

Наприклад: «...Я працював рятувальником людей у дитячому аквапарку: ...потрібно було спостерігати за людьми, які плавають у басейні з хвилями. І тут я побачив, як один із відпочивальників почав захлинатися водою. Коли він “пішов під воду”, мені довелося стрибати за ним. Витягнувши його з води, він був непритомним. Доставивши його на берег, я з моїм помічником почали робити йому масаж серця. Через 38 секунд масажу він почав плюватися водою на мене. В той момент я відчув себе просто неймовірно корисним і потрібним. Єдине... тепер відчуваєш себе впевненим».

Таким чином, у цих інтерпретативних моделях ризику мінімізація та зниження ризику відбувається завдяки, по-перше, покладанню гарантій безпеки на іншу особу; по-друге, спираючись на віру у власну вдачу; по-третє, завдяки пошуку форм ідеального проектування; по-четверте, завдяки випробуванню власних можливостей, дослідній перевірці себе на практиці. Відповідно до визначених інтерпретативних моделей ризику можна виділити такі стабілізаційні практики життєконструювання: практики гарантування безпеки; практики «загравання» з небезпекою; практики ідеального проектування майбутнього; практики випробування себе.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Необхідною умовою життєконструювання сучасної людини є керування ризиками,

їх зниження та мінімізація. Функція керування ризиками реалізується завдяки стабілізаційним практикам життєконструювання. Мінімізація та зниження ризику можливі завдяки розгортанню соціально-психологічного механізму довіри для утримання діалогічної взаємодії із соціальним середовищем та близьким оточенням під час життєконструювання.

За результатами нарративного аналізу визначено, що такі життєві події, як пригоди під час відпочинку, туристичний похід, азартна гра, вибір місця навчання (ВНЗ), закінчення, розрив стосунків, випробування під час навчання, перевірка власних здібностей (професійних, особистісних), мають певний нарративний потенціал для розвитку ризик-рефлексії та формування навичок рефлексивного управління власною безпекою. Аналізуючи тексти-розповіді досліджуваних, визначено такі інтерпретативні моделі ризику: ризик як пригода; ризик як гра; ризик як реалізація життєвого вибору (реалізація оптимальної альтернативи); ризик як набуття досвіду (випробування себе).

Відповідно до визначених інтерпретативних моделей ризику виділено такі особистісні стабілізаційні практики життєконструювання: практики гарантування безпеки; практики «загравання» з небезпекою; практики ідеального проектування майбутнього; практики випробування себе.

Література

1. Гидденс Э. Судьба, риск и безопасность / Э. Гидденс // Thesis. Риск, неопределенность, случайность. – 1994. – № 5. – С. 107–135.
Giddens E. Sudba, risk i bezopasnost [Fate, risk and security] / E. Giddens // Thesis. Risk, neopredelennost, sluchaynost. – 1994. – № 5. – Р. 107–135.
2. Журавлев В. Ф. Нарративное интервью в биографических исследованиях / В. Ф. Журавлев // Социология: 4 М. – 1993–1994. – № 3–4. – С. 34–43.
Zhuravlev V. F. Narrativnoe intervju v biograficheskikh issledovaniakh [Narrative interview of biographical studies] / V. F. Zhuravlev // Soziologia: 4M. – 1993–1994. – № 3–4. – Р. 34–43.
3. Ларіна Т. О. Ризикуювання як соціально-психологічна практика життєконструювання особистості / Т. О. Ларіна // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. ст. / НАПН України, Ін-т соціальної та політичної психології ; [ред. рада : М. М. Слюсаревський, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко та ін.]. – К. : Міленіум, 2013. – Вип. 32 (35). – С. 121–128.
Larina T. O. Rizikuvannya yak socialno-psikhologichni practiki zhyttyekonstruyuvannya osobystosti [Risk as socio-psychological practices of life-constructing] / T. O. Larina // Naukovi studii iz sozialnoi ta politychnoi psikhologii : zb. st. / NAPN Ukrayiny, Institut sozialnoi ta politychnoi psikhologiy / [red. rada : M. M. Slusarevskiy, V. G. Kremen, S. D. Maksimenko ta in.]. – K. : Milenium, 2013. – Vyp. 32 (35). – P. 121–128.

4. Ручкина М. В. Субъект риска: социальные способы самозащиты в условиях глобализации : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / М. В. Ручкина. – М., 2009. – 24 с.
Ruchkina M. V. Subekt riska: sozjalni sposoby samozashchity v usloviakh globalizazii [The subject of risk: social self-defense techniques in the context of globalization] : avtoref. dis. ... kand. filos. nauk : 09.00.11 / M. V. Ruchkina. – M., 2009. – 24 p.
5. Сапогова Е. Е. Автобиографический нарратив в контексте культурно-исторической психологии / Е. Е. Сапогова // Культурно-историческая психология. – 2005. – № 2. – С. 63–74.
Sapogova E. E. Avtobiograficheskiy narrativ v kontekste kulturno-istoricheskoy psikhologii [Autobiographical narrative in the context of cultural-historical psychology] / E. E. Sapogova // Culturno-istoricheskay psikhologia. – 2005. – № 2. – P. 63–74.
6. Скрипкина Т. П. Психология доверия : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Т. П. Скрипкина. – М. : Издат. центр «Академия», 2000. – 264 с.
Skripkina T. P. Psikhologia doveria : ucheb. posobie dla stud. vyssh. ped. ucheb. zavedeniy [Psychology of trust] / T. P. Skripkina. – M. : Izdat. zentr «Akademia», 2003. – 264 p.
7. Титаренко Т. М. Особистісні практики конструювання життя / Т. М. Титаренко // Психологічні науки: проблеми і здобутки : зб. наук. ст. Сер. : Психологічні науки: проблеми і здобутки. Вип. 4 / Київ. міжнар. ун-т, Ін-т соц. та політ. психол. НАПН України. – К. : КиМУ, 2013. – С. 226–238.
Titarenko T. M. Osobistisni praktiki construyuvannya zhyttya [Personality practices of life-constructing] / T. M. Titarenko // Psykhologichni nauki: problemy i zdobutki : zb. nauk. st. Ser. : Psikhologichni nauki: problemy i zdobutki. Vyp. 4 / Kyivskiy mizhnarodniy un-t, In-t soz. ta polit. psikhol. NAPN Ukrayini. – K. : KiMU, 2013. – P. 226–238.

УДК 159.95

О. О. Литвиненко

Received February 05, 2014;

Revised April 02, 2014;

Accepted April 12, 2014.

ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УЗАГАЛЬНЕННЯ І СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ЧИТАЧЕМ ЗМІСТУ ТЕКСТУ

Статтю присвячено можливостям вивчення окремих аспектів сприймання людиною літературних текстів, особливостям узагальнення й систематизації

© Литвиненко О. О., 2014